

Sağlam ekologiya təmiz ətraf mühitdən başlayır

Rəhman Salmanlı

Turizm mövsümü olan yay başa çatıb. Bu səbəbdən dağ döşündə, meşədə, çay kənarında, bulaq başında, Xəzərin ləpədöyənində istirahət edənlərin sayı xeyli azalıb. Əvəzində isə həmin ərazilərdə yamış kömürün külü, yeyilən meyvə-tərəvəzin, yemiş-qarpızın qabıqları, içilmiş su və şirələrin qabları, boşaldılmış sellefon torbaları və ağla gələn və gəlməyən digər tullantılar qalıb.

Və nə yaxşı ki, hamımızın müşahidə etdiyi bu problemin aradan qaldırılması üçün hələ yay fəslinin əvvəllərindən Xəzər Kompleks Ekoloji Monitoring İdarəsi tərəfindən Ümumrespublika Təmizlik Marafonu çərçivəsində "Təmiz ölkəm" devizi altında təmizlik aksiyaları keçirilir. May ayından start götürən və könüllülərin də qatıldığı, həftənin 4 və 6-cı günləri keçirilən bu aksiyalar ictimaiyyət tərəfindən razılıqla qarşılınır.

"Xəzəri qoruyaq" devizi altında mövsümün sonuncu kütləvi təmizlik aksiyası Xəzərin Novxanı sahilində keçirilib. "Xəzər həftəsi" ərəfəsində təşkil olunan maarifləndirici aksiyada Ekologiya və Təbii Sərvətlər Nazirliyinin, dövlət və özəl qurumların təmsilçiləri, könüllü gənclər təşkilatlarının üzvləri, həmçinin tanınmış ictimaiyyət nümayəndələri iştirak ediblər. Aksiya zamanı dəniz sahilindən 3 ton tullantı təmizlənərək daşınıb.

Sırr deyil ki, təbiətin və ətraf mühitin çirkləndirilməsi dünyanın ən ağır yeri. Niyə də olmasın?! Təkcə kağız tullantıları bir yana, hər il dünya üzrə təbiətə 57 milyon ton plastik tullantı atılır. Artıq plastik tullantılara ən dərin okeanlardan ən yüksək dağ zirvələrinə qədər ərazilərdə rast gəlmək olur. İngiltərədəki Lids Universitetinin tədqiqatçıları bu barədə geniş araşdırmalar aparıblar. Onlar belə qənaətə gəliblər ki, dünya əhalisinin 15 faizi, o cümlədən yalnız Hindistanda 255 milyon insan plastik tullantıların fəsadlarından əziyyət çəkir. Universitetin Ətraf mühit mühəndisliyi üzrə professoru Kostas Velisin fikrincə, Nigeriyanın Laqos şəhəri ən çox plastik tullantı olan şəhərdir. Digər ən böyük plastik tullantıya malik şəhərlər isə Yeni Dehli, Luanda, Karaçi və Əl Qahirədir. Dövlət olaraq Hindistan plastik çirklənməyə məruz qalan "lider" ölkədir. Hindistanda ildə 10,2 milyon ton plastik qablar istehsal edilir ki, bu da heç də təmiz ölkələr sayılmayan Nigeriya və İndoneziyadan iki dəfə çoxdur. Velisin fikrincə, plastik çirklənməyə görə Çin dördüncü yerdədir. Lakin ÇXR tullantıların azaldılması üçün də çalışır. Digər ən çox plastik çirkləndiricilər Pakistan, Banqladeş, Rusiya və Braziliyadır. Bu 8 ölkə dünyanın plastik çirklənməsinin yarısından çoxuna cavabdehdir. Söz düşmüşkən onu da qeyd edək ki, 2022-ci ildə dünya dövlətlərinin əksəriyyəti plastik çirklənmə ilə bağlı ilk hüquqi qüvvəyə malik müqavilə bağlamağa razılaşmışdır.

Tədqiqatçılar süni intellektdən istifadə edərək diqqəti çirklənmənin təxminən 57 faizini təşkil edən düzgün yandırılmayan plastiklərə və ya sadəcə atılan plastikə yönəldirlər. Hər iki halda kiçik mikroplastiklər və ya nanoplastika inanılmaz dərəcədə insan sağlamlığına və təbiətə böyük təhlükələr törədir.

Görünən odur ki, insanın təbiətdən istədiyini almaq üçün ətraf mühitə etdiyi müdaxilələr böyük fəsadlarla nəticələnir. Bu baxımdan, ətraf mühitin və təbii sərvətlərin qorunması, onlardan səmərəli istifadə müasir dövrümüzün ən vacib çağırışıdır. Təxminən 200 ölkənin yekdil dəstəyi ilə cari ilin noyabrında Azərbaycanda keçiriləcək COP29 məhz bu çağırışlara cavab verməyə hazırlaşır.